

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Pressiegroepen in België
Scholten, G.H.

Citation

Scholten, G. H. (1968). Boekbespreking van: Pressiegroepen in België. *Acta Politica*, 4: 1968/1969(1), 115-117.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451091>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451091>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

gratiefactoren op één lijn worden gesteld, moet wellicht uit de inbreng van de prot. chr. gesprekspartners verklaard worden.⁴ Voor de katholieke gesprekspartners had de christelijke inspiratie — dacht ik — duidelijk minder betekenis, zodat ik mijn rangschikking, met alle beperkingen die aan een schema eigen zijn, meen te mogen handhaven. Een volgend discussiepunt betrof de plaatsing van het Democratisch Centrum Nederland in het meergenoemde analyse-schema. Dr. Couwenberg beklemtoont dat zijn D.C.N. — dat hij niet nalaten kan te propageren — en ook D'66 wel degelijk uitgaan van principes. Dit zal ik bepaald niet ontkennen, maar deze principes kunnen het beste als politieke principes worden getypeerd. Weliswaar hebben dergelijke politieke principes een zekere affiniteit tot bepaalde levensbeschouwelijke opvattingen. De organisatie of de partij maakt deze opvattingen echter niet tot de hare, zoals een confessionele partij dat wel doet. Bij het hanteren van ons analyse-schema moet men constateren dat het D.C.N. geen levensbeschouwelijke beginselen ten grondslag heeft, maar zich beperkt tot een politiek program. Dit laatste begrip moet men dan niet te beperkt opvatten. Het sluit de aanwezigheid van een weldoordacht geheel van politieke hoofdlijnen (beginselen) bepaald niet uit.

Ten laatste achtte Dr. Couwenberg de tegenstelling tussen een gematigd beleid van 'evenwichtige belangenbehartiging' en een 'structuurhervormende radicaal-vooruitstrevende' politiek, niet juist. Nu zullen we het er wel over eens zijn dat zich binnen de K.V.P. aanzienlijke verschillen inzake het sociaal-economisch beleid voordeden. Dit constaterende, ging het er mij om de beide stromingen aan te duiden, waartoe de betrokken benamingen mij niet ongeschikt leken. Het waren m.i. termen die in het spraakgebruik van de betrokken groepen nogal eens voorkwamen en die ook een zekere aanduiding van de accentsverschillen gaven. Om aan te duiden dat men deze benamingen niet al te fundamenteel moest gaan exegetiseren, heb ik ze nog tussen aanhalingstekens geplaatst. Hopelijk is hiermee ook dit punt iets verduidelijkt.

⁴ Dr. Couwenberg wijst zelf op een andere plaats in zijn artikel, op hun (dominerende) invloed.

BOEKBESPREKINGEN

NUYENS, YVO, *Pressiegroepen in België*. Een benaderend onderzoek. Leuven (Universitaire Boekhandel), 1965 — 436 p.

Nog steeds ontbreekt een goed Nederlands boek over pressiegroepen. In België is men nu iets verder dank zij het proefschrift van Nuyens, een publicatie van het Instituut voor Politieke en Sociale Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Leuven.

Het boek bestaat uit drie delen. In een 154 pagina's tellende algemene 'Theoretische Inleiding' tracht de schrijver 'het onderzoeksobject nader te bepalen en te omlijnen' met behulp van wat hij noemt de methode van 'de content-analysis' van een aantal bekende wetenschappelijke werken op dit gebied. 'Content-analysis' is hier een mooi woord voor een gedegen en vruchtbare bespreking van de literatuur, waarbij de auteur er blijk van geeft deze goed te kennen. Dit deel bevat beschouwingen over het optreden van pressiegroepen in het algemeen, de technieken van pressiegroepen, de verhouding tussen pressiegroepen en politieke partijen en de factoren die de effectiviteit van het optreden van pressiegroepen bepalen.

Het tweede deel van het boek bestaat uit monografische studies van de structuur en het optreden van de Bond van Grote en van Jonge Gezinnen en van het Economisch Komitee voor de Kempen.

In het derde deel wordt getracht aan de hand van deze studies tot algemene hypothesen te komen met betrekking tot de Belgische pressiegroepen. De twee 'case studies' vormen hierbij een wat wankele basis zodat de titel van het boek meer belooft dan de inhoud waar maakt. Wie verwacht een overzicht van de Belgische pressiegroepen aan te treffen, komt bedrogen uit.

Nuyens omschrijft het begrip pressiegroep als volgt: 'De pressiegroep is de politieke belangengroep, die haar materiële of immateriële doelstellingen tracht te realiseren door druk uit te oefenen op de politieke gezagsorganen, zonder evenwel zich in de plaats van deze instituties te willen stellen.' (blz. 55).

Het onderscheid tussen politieke partijen en pressiegroepen zoekt hij in de verschillende doeleinden die deze organisaties nastreven: 'terwijl de partij de verovering of de bezetting van deze (de politieke, G. H. S.) macht nastreeft, beoogt de pressiegroep slechts de beïnvloeding van de politieke macht van buitenuit,' (blz. 59). Men kan zich afvragen of op deze wijze een scherp en praktisch bruikbaar onderscheid tussen pressiegroepen en politieke partijen wordt gemaakt, vooral als later wordt gezegd dat ook pressiegroepen aan de verkiezing van vertegenwoordigende lichamen kunnen deelnemen door met een eigen lijst uit te komen. (blz. 63). Bovendien wordt niet geheel duidelijk wat Nuyens precies onder 'druk', onder 'politieke gezagsorganen', onder 'politieke macht' en onder 'van buitenuit' verstaat. Als een groep met een eigen lijst onder eigen naam aan parlements-verkiezingen meedoet wil deze wel degelijk 'in de plaats van de politieke gezagsorganen stellen' en van 'binnenuit' druk uitoefenen. Nuyens rekent officiële adviescolleges tot de 'konsultatieve administratie' en wijs er op dat pressiegroepen er dikwijls naar streven via deze lichamen meer invloed op het beleid te krijgen. Is dit nu beïnvloeding van binnen of van buiten uit?

Er zijn in de theoretische inleiding wel meer punten waar men vraagtekens bij kan zetten. Het is bijvoorbeeld jammer dat Nuyens in zijn overzicht van in de literatuur gehanteerde klassificaties van pressiegroepen, het door Potter gemaakte onderscheid tussen 'spokesman groups' en 'shared attitudes groups' niet aan de

orde stelt. De indeling van Eckstein in 'interest groups' en 'attitude groups' wordt door Nuyens niet overtuigend bestreden (blz. 27-28).

De schrijver is niet consequent als hij het door Lasswell en Kaplan gemaakte onderscheid tussen 'private armies' en 'pressure groups' verwerpt (blz. 34). 'Private armies' stellen zich wel degelijk in de plaats van de politieke gezagsorganen en vallen daarom buiten de door Nuyens zelf gehanteerde definitie van het begrip pressiegroep.

Het is niet altijd juist dat 'De pressiegroep', 'tracht te steunen op een zo breed mogelijke publieke opinie' (blz. 99). Er zijn een aantal groepen die proberen de discussie juist buiten de publiciteit te houden; bijvoorbeeld 'the old lobby' en pressiegroepen als de 'groep Rijkens'. Het is evenmin altijd waar dat 'slechts de machtigste groepen, met een hoge sociale rang' de media radio, televisie en film kunnen inschakelen (blz. 110). Provo was een voorbeeld van het tegendeel.

De conclusie 'hoe sterker de pressiegroep zich weet in te werken in officiële organen en zich een officieel of wettelijk karakter weet te verwerven, des te doeltreffender zal haar politieke actie zijn' (blz. 156), ziet over het hoofd dat deze inkapseling kan meebrengen dat de vrijheid van handelen van de groep ernstig wordt beperkt. Het kan bovendien gemakkelijk leiden tot een verwijdering tussen de leiding en de leden van de groep die zich verraden gaan voelen. Daardoor kan de groep sterk aan doeltreffendheid inboeten. Eveneens veel te algemeen is de bewering dat een pressiegroep die voornamelijk materiële eisen stelt meer kans op succes heeft in een periode van hoogconjunctuur dan in een periode van economische depressie (blz. 165). Juist in periodes van depressie slaagden landbouw en industrie er dikwijls in tal van steunmaatregelen door te drijven.

De studies over de Bond van Grote en van Jonge Gezinnen en over het Economisch Komitee voor de Kempen, geven een beeld van structuur en werking van deze groepen. Vooral de Bond is een curieus verschijnsel. Met 275.000 leden behoort deze tot de grootste organisaties in België. De besturen worden voor 3/4 gekozen door middel van een gezinsstemrecht, terwijl de verkiesbaarheid eveneens aan de omvang van het gezin is verbonden. Dit geldt niet voor het vierde deel van de bestuursleden dat gecoöpteerd wordt. De Bond beweegt zich op verschillende terreinen. Het grootste succes werd reeds in 1928 behaald. Leden van grote gezinnen genieten sindsdien in België een reductie van 50% op de spoorwegtarieven. Tot 1958 had de Bond het monopolie van de verstreking van de hierbij benodigde reductiekaarten, nu zijn deze ook bij de stations verkrijgbaar. Nuyens laat zien hoe de Bond dit soort dienstverlening gebruikte bij de ledenwerving en hoe de Bond tracht zich aan veranderende normen en omstandigheden aan te passen.

De studie over het Economisch Komitee voor de Kempen illustreert eveneens merkwaardige verschijnselen die zich bij het optreden van een pressiegroep kunnen voordoen. Zo zag men het Komitee als representatief 'welvaartsorgaan', hoewel de bestuurders werden aangewezen door twee nauwelijks meer functionerende organisaties, die hun werkzaamheden aan het Komitee hadden overgedragen. Het Komitee trachtte het overheidsbeleid te beïnvloeden, maar was financieel zo goed als geheel van overheidssubsidies afhankelijk.

In het laatste deel van het boek formuleert Nuyens een groot aantal werkhypothesen ten aanzien van het 'sociale systeem der pressiegroepen (in België)'. Deze hypothesen zijn dikwijls interessant. De poging van Nuyens om de hypothesen ten aanzien van het 'sociale systeem der pressiegroepen (in België)' echter een geforceerde indruk. Zowel de Bond van Grote en van Jonge Gezinnen als het Economisch Komitee voor de Kempen, zijn veeleer interessant wegens hun buitenissigheden, dan als prototypen van veel voorkomende struc-

turen. Nuyens geeft zelf duidelijk aan dat zij niet vanwege hun representativiteit gekozen zijn. Daardoor komt hij bij zijn poging toch op grond van beide 'cases' meer algemene hypothesen te formuleren tot redeneringen als de volgende: Zowel de Bond als het Economisch Komitee treden overwegend als offensieve groepen op; dit leidt dan tot de hypothese 'dat er naast offensieve groepen eveneens defensieve pressiegroepen voorkomen' (blz. 397). De hypothese klinkt zeer aannemelijk, maar het ontgaat mij hoe het uitsluitend bestuderen van twee offensieve groepen er toe kan leiden.

Nuyens meent: 'Slechts nadat een vrij behoorlijk of representatief aantal pressiegroepen in analyse zijn gebracht, zal men tot min of meer definitieve besluiten over het pressiegroep-verschijnsel als dusdanig in België kunnen komen en aldus kunnen overgaan naar een theorievorming die vooralsnog onmogelijk is.' (blz. 395).

Interesseert men zich met Nuyens vooral voor de betekenis van pressiegroepen bij de werking van het politieke systeem, dan is het de vraag of het accumuleren van een 'behoorlijk of representatief aantal' - hoe moet men dit trouwens bepalen? - 'case studies' van afzonderlijke pressiegroepen wel de beste - of zelfs een mogelijke - weg tot theorievorming is. Is het dan niet doelmatiger van het politieke systeem uit te gaan en trachten uit te vinden waar en hoe pressiegroepen de werking van dit systeem beïnvloeden? Het zou bijvoorbeeld kunnen blijken dat het Algemeen Belgisch Vakverbond, het Verbond der Belgische Nijverheid of de studentenorganisaties in Leuven in het geheel niet representatief zijn voor de Belgische pressiegroepen maar toch op bepaalde terreinen of op bepaalde momenten een doorslaggevende invloed op het beleid uitoefenen.

Naar aanleiding van de twee bestudeerde voorbeelden concludeert Nuyens dat pressiegroepen 'niet dysfunctioneel' zijn voor het 'demokratisch proces'. Zij vormen veeleer 'een onvermijdelijke term van een effectief democratisch systeem' (blz. 422). De belangrijkste functies die zij vervullen noemt hij *integratie* van de doelstellingen van individuen in bruikbare reeksen van alternatieven voor politieke actie en *oorspronkelijkheid*, dat wil zeggen een correctie op de vervagening van oorspronkelijke belangen en opinies die door de integratieve activiteiten van partijen zou optreden. Men kan zich afvragen of deze omschrijving van functies erg gelukkig is. Niettemin is het duidelijk dat in democratische systemen van enige omvang pressiegroepen niet alleen onuitroeibaar, maar ook onmisbaar zijn. Nuyens' boek geeft ons een goede algemene inleiding, interessante voorbeelden en veel aanleiding om na te denken en te onderzoeken.

G. H. SCHOLTEN

HOOGERWERF, A., *De geachte afgevaardigde*. Over de vertegenwoordigende rol van het parlementslid. Meppel (Boom), 1968 - 30 p. f 3,50.

Men wordt de laatste tijd nogal eens geconfronteerd met pasklare totaaloplossingen voor de vernieuwing van ons democratisch systeem. Deze blauwdrukken, hoe verschillend ook van karakter en kwaliteit, zijn doorgaans gebaseerd op nogal eenduidige veronderstellingen omtrent relaties als kiezers vs. gekozenre, regering vs. parlement, overheid vs. burgerij enz. Het is een verademing om nu eens kennis te nemen van een wat diepgaande analyse van een deelaspect van de vernieuwingsproblematiek. Een analyse, waarin in kort bestek al zoveel nuances worden aangebracht, dat veel van de 'discussie-in-hoofdlijnen' over de functionering van onze democratie op losse schroeven komt te staan.

In *De Geachte Afgevaardigde* beperkt Hoogerwerf zich tot een behandeling van